Punainen Risti
Röda Korset

LAUSUNTO

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle 27.10.2022

**Suomen Punaisen Ristin lausunto: Hallituksen esitys laiksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain muuttamisesta (HE 175/2022)**

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain muuttamisesta (HE 175/2022).

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Suomen Punainen Risti harjoittaa työllistämistoimintaa erityisesti Kontti secondhand-myymäläketjun kautta, jonka toiminnan tarkoituksena on varainhankinta Punaiselle Ristille. Konttien tuloksesta kaksi kolmasosaa käytetään auttamistoimintaan Suomessa piirien ja paikallisosastojen kautta. Yksi kolmasosa ohjautuu katastrofirahaston kautta annettavaan hätäapuun kotimaassa ja ulkomailla. Suomessa tällaista avustustyötä on esimeriksi tulipalon uhrien välitön auttaminen tai henkinen tuli kriisitilanteissa.

Kontti työllistää vuosittain noin 1000 vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevaa henkilöä palkkatuen avulla. Kontti-ketju käyttää työllistämistoimintaan myös merkittäviä määriä omaa rahoitusta. Kontti-toiminnan lisäksi Suomen Punainen Risti työllistää palkkatuetusti kirpputoreilla sekä osastojen hanketoiminnan kautta noin 150-200 henkilöä vuosittain. Toiminnalla tuetaan järjestön auttamistoimintaa paikallisesti.

Pitkäaikaisen kokemuksen pohjalta Suomen Punainen Risti katsoo, että toteutuessaan hallituksen esityksellä on **merkittäviä vaikutuksia kaikkein vaikeimmassa työmarkkina-asemassa oleville.** Erityisen ongelmallista on de minimis- sääntelyn ulottaminen järjestöjen toimintaan sekä työllisyyspoliittisiin hankkeisiin, ja Suomen Punaisessa Ristissä uudistus vaikuttaa suoraan sekä Kontti-ketjun että järjestön kirpputorien mahdollisuuksiin jatkaa sellaisten henkilöiden palkkaamista, joiden työkyky tai työelämätaidot ovat heikot.

Suomen Punainen Risti esittää, että **de minimis- sääntelyn ulottamisesta yleishyödyllisiin yhdistyksiin ja työllisyyspoliittisiin hankkeisiin luovutaan**, tai **vähintään sen käyttöönotolle asetetaan riittävän pitkä siirtymisaika** esimerkiksi vuoteen 2025, jolloin muutoksessa olevat kuntarahoituksen perusteet ovat selvillä ja TE-palveluiden siirto kuntien vastuulle saatu päätökseen.

<u>Vaikutukset vaikeassa työmarkkina-asemassa oleville</u>

Suomen Punaisen Ristin näkemyksen mukaan käsillä olevat uudistus pyrkii helpottamaan palkkatuen käyttöä yrityksissä, mutta unohtaa täysin välityömarkkinatoiminnan perustarkoituksen ja heikentää merkittävästi jo ennestään vaikeassa työmarkkina-asemassa

olevien ihmisten tilannetta. **Palkkatukiuudistuksen alkuperäiset tavoitteet heikossa työmarkkina-asemassa olevien tukemiseen ovat jääneet täysin pois uudistuksesta**. Jopa esityksen kohdassa, jossa tulisi arvioida uudistuksen vaikutuksia pitkäaikaistyöttömien asemaan, arvioidaan lähinnä työllistymisvolyymin kasvua tilastollisesti.

Esityksessä tuodut perustelut sille, miksi siinä on luovuttu hallitusohjelmaan kirjatusta tavoitteesta kytkeä 100 %:n palkkatuki ja velvollisuus työllistämistä tukeviin palveluihin, ontuvat. Välityömarkkinatoimijat ovat vahvasti sitoutuneita antamaan työllistämistä edistäviä palveluita myös ilman erilliskorvausta ja tukemaan TE-toimistojen antamien palvelujen kytkemistä työsuhteeseen. Kyse on välityömarkkinan peruskysymyksistä.

Välityömarkkinoita tarvitaan, jotta polku pitkästä työttömyydestä avoimille työmarkkinoille olisi mahdollinen, mutta myös jotta heikossa työmarkkina-asemassa olevat saisivat mahdollisuuden mielekkääseen työhön ja siltä osin merkitykselliseen elämään, vaikka heidän työllistymispotentiaalinsa avoimien työmarkkinatyönantajien näkökulmasta olisi heikko. Myös työ- ja elinkeinoministeriö on aivan oikein korostanut järkevän työn tekemisen mahdollisuutta ihmisoikeuskysymyksenä, kun Työkanava Oy perustettiin osatyökykyisten työllisyyden edistämiseen.

Uudistuksen kohderyhmän työelämävalmius ja/tai työkyky on hyvin monella niin heikko, että työn tuottavuus työsuhteen alussa voi olla negatiivinen. Kun taustalla on pitkä työttömyys tai esimerkiksi päihdeongelma tai fyysinen tai psyykkinen sairaus, rekrytointivaiheessa ei pystytä arvioimaan, kenestä tulee työntekijä, jonka tuottavuus on hyvä ja kenelle se jää haaveeksi. Monilla työelämän ulkopuolelle ajautuneilla henkilöillä työkyvyn palauttaminen edellyttää pitkäkestoista tukea, joka tarkoittaa yksilöllisiä työllistymistä edistäviä polkuja kuntouttavasta työtoiminnasta palkkatuen kautta avoimille työmarkkinoille. **Todellisuutta on myös se, että osa pitkäaikaistyöttömistä ei työllisty avoimille markkinoille kaikista tukitoimista huolimatta ja tällöin kolmannen sektorin työpaikat ja palkkatuki ovat välttämätön tuki elämänhallinnan säilymiselle.**

**Alkuperäisestä ajatusmallista luopuminen korostaa sitä, että uudistuksen tavoitteena ei ole niinkään edistää pitkään työttömänä olleiden asemaa, vaan uudistuksella pyritään saamaan jo varsin lähellä työmarkkinoita olevat työllistymään avoimille työmarkkinoille**.

Se, että kolmannen sektorin toimintaan liittyy taloudellista toimintaa, ei tarkoita, että näissä työpaikoissa toimittaisiin kuten avoimilla työmarkkinoilla. Esimerkiksi Suomen Punaisen Ristin Konteissa ja kirpputoreilla **kaupalliseen toimintaan tarvittava resurssi voitaisiin saavuttaa selkeästi pienemmällä henkilömäärällä, mikäli kaikki työntekijät täyttäisivät ne kriteerit, jota työllistyminen avoimille työmarkkinoille edellyttää.** Järjestö kuitenkin haluaa tarjota mahdollisimman monelle mahdollisuuden löytää oma työllistymiskapasiteettinsa ja mielekästä työtä, ja tämän vuoksi työhön otetaan myös henkilöitä, joiden työllistymisvalmiudet ovat jo etukäteen arvioituna hyvin heikot.

On myös hyvin yksiulotteista arvioida, että työttömyyden kustannukset aiheutuvat vain työttömyyskorvausten maksuista. Vaikutuksissa kuntatalouteen ei lainkaan huomioida sitä painetta, joka kunnille syntyy työllistää niitä noin 1000 henkilöä, jotka uudistuksen myötä jäävät

ilman kolmannen sektorin työpaikkaa. **Käytännössä kunnille sysätään vastuuta vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen ratkaisemisesta.**

De minimis -tuki

Erityisen ongelmallista esityksessä on, että palkkatuki 100 prosentin suuruisena myönnettäisiin de minimis –tukena sellaisille työnantajille, joiden toiminnalla arvioidaan olevan vaikutusta Euroopan unionin jäsenmaiden väliseen kauppaan. Yhdistykset ovat aikaisemmin voineet käyttää ns. 100 % tukea de minimis- säätelyn ulkopuolella. Nyt tämä säätely on siis suunniteltu ulotettavan myös yhdistyksiin, mikäli niiden toiminnalla arvioidaan olevan kauppavaikutusta. Kauppavaikutuksen arvioinnin kriteereistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella ja kriteerit pohjautuisivat kauppavaikutusta koskevaan oikeuskäytäntöön. Suunnitellut kriteerit ovat sellaiset, että käytännössä kaikki vähäistä suurempi toiminta täyttää ne.

**Suomen Punainen Risti katsoo, että kauppavaikutuksen huomioiminen järjestöjen tekemässä käytetyn tavaran kaupassa tuntuu jossain määrin epäselvältä.** Kauppavaikutusta tulee arvioida, mikäli annetulla tuella on tai voi olla kilpailua vääristävä vaikutus valtioiden rajat ylittävään kauppaan. Suomen Punainen Risti pitää etäisenä ajatusta, että kierrätystavaratalosta ostetuilla käytetyillä tavaroilla on vaikutusta tällaiseen kauppaan. Jo nykyisessä lainsäädännössä on huomioitu, että palkkatukea ei voida myöntää, jos tuki vääristäisi muiden samoja tuotteita tai palveluja tarjoavien välistä kilpailua, eikä tämän rajoituksen ole katsottu vaikuttavan palkkatuen myöntämiseen yleishyödyllisille yhdistyksille.

Vaikutuslaskelmassa arvioitu, että ehdotetut muutokset vähentävät 100 prosentin palkkatuella työllistettyjen määrää arviolta noin 900 keskimäärin työllistettynä olevalla henkilöllä vuodessa (s.77). Esityksessä arvioidaan, että vaikka 100 prosentin palkkatuella työllistetyt henkilöt ovat taustaltaan keskimäärin vaikeammin työllistyviä kuin esimerkiksi yrityksiin työllistetyt, heillä kuitenkin voi olla muuhun 100 prosentin palkkatuetussa työssä oleviin henkilöihin verrattuna paremmat mahdollisuudet työllistyä palkkatuettuun työhön myös yrityksiin, koska 100 prosentin palkkatuella työllistettyjen määrä vähenee sellaisilla työnantajilla, jotka harjoittavat laajaa tavaroiden tai palveluiden myyntiä. **Tälle johtopäätökselle ei ole mitään perusteita.**

**Todennäköisemmin käy niin, että ne kolmannen sektorin toimijat, joihin muutos vaikuttaa, joutuvat kiristämään rekrytointiperusteitaan, jotta kasvaneille palkkauskustannuksille saataisiin nykyistä todennäköisimmin vastinetta**. Käytännössä sama työ tullaan tekemään huomattavasti vähemmillä henkilöresursseilla, jolloin kaikkien vaikeimmassa asemassa olevat, joiden houkuttelevuus työnantajalle on kaikkein pienin, jäävät ilman työpaikkaa ja mahdollisuutta nousta pitkästä työttömyydestä tai edes jollain tasolla pysyä kiinni yhteiskunnassa.

Myös työllisyyspoliittiset hankerahoitukset tulisivat jatkossa de minims-säännön piiriin, jolloin ne mm. Kontti-ketjun osalta päättyvät kokonaan. **Useilla paikkakunnilla on tehty pitkäjänteistä ja menestyksekästä yhteistyötä TE-toimistojen kanssa, joka tulee esityksen myötä päättymään lähes välittömästi.** Kuitenkin hankerahoitusta on erityisen vaikea tulkita olemaan kauppavaikutuksen alaista toimintaa. Hanketoiminta tuskin myöskään siirtyy yrityksille, vaan se käytännössä loppuu isoimmilta ja aktiivisilta toimijoilta.

Suomen Punainen Risti esittää edelleen, että **de minimis- sääntelyn ulottamisesta yleishyödyllisiin yhdistyksiin sekä työllisyyspoliittisiin hankkeisiin luovutaan**.

Sääntelyn voimaantulo

**Suomen Punainen Risti katsoo, että esitetyn muutoksen aikataulu on muutoksen sisällöstä riippumatta liian kireä ja muutosten järjestys väärä suhteessa TE-palvelujen siirtoon kunnille.**

Hallituksen esityksessä todetaan näiltä osin, että merkittävien palkkatukisääntelyyn tehtävien muutosten voimaantulo samanaikaisesti työvoimapalveluiden uudelleenjärjestämisen kanssa lisäisi merkittävästi riskejä toimeenpanon onnistumiseksi. Tämä pitää paikkansa, mutta oikea ratkaisu olisi ensin järjestää kuntien TE-palvelut ja vasta sen jälkeen tehdä muutoksia palkkatukeen, jonka vaikutukset palveluiden kohteina oleviin henkilöihin ovat suoremmat. Kunnille tulisi antaa ensin aikaa juurruttaa työllistämistoiminta omiin TE-palveluihinsa ja vasta tämän jälkeen voidaan miettiä merkittäviä muutoksia niihin työkaluihin, joita työllisyyden hoitoon on valtakunnallisesti annettu.

Aikaisempien kokemusten perusteella voidaan todeta, että jo pienehkökin muutos lainsäädäntöön merkitsee sitä, että TE-viranomaiset eivät tee uusia päätöksiä useaan kuukauteen. Esimerkiksi siirtyminen kuntakokeiluihin aiheutti noin puolen vuoden tukoksen palkkatukipäätöksiin. **Jo pelkästään käsillä olevan muutoksen vaatimat tietojärjestelmämuutokset luovat todellisen uhkan sille, että muutoksen toteuttaminen vuoden vaiheessa halvaannuttaisi koko palkkatukijärjestelmän useammaksi kuukaudeksi.**

Joka tapauksessa, jos ehdotetun kaltaiset muutokset toteutuvat edes osittain, myös kolmannen sektorin toimijoilla tulee olla aikaa sopeutua uuteen tilanteeseen. **Muutoksen johdosta toiminnan edellytykset muuttuisivat aivan oleellisesti, mutta jo tehtyihin sitoumuksiin (esim. vuokrasopimukset, vakituisen henkilöstön työsuhteet) ei pystytä reagoimaan välittömästi.**

Mikäli lainsäädännön voimaantuloaikaan ei voida kokonaisuutena tehdä muutoksia, **Suomen Punainen Risti esittää, että vähintään de minimis- tukeen liittyvän sääntelyn käyttöönottoon lisätään riittävä siirtymäaika, esimerkiksi vuoteen 2025 asti, jotta kuntarahoituksen perusteet ovat selvillä ja TE-palveluiden siirto kuntien vastuulle saatu päätökseen.**

Kristiina Kumpula
pääsihteeri